

ראש פינה- התרחקות מלימודי הקודש במושבות

החינוך הדתי במושבות היה ירוד, רבים מבני הנוער רחקו מעול תורה ומצוות. מערכת החינוך שפעלה במושבות עברה לידי פקידי הברון ואחר כך ליורשיהם, חברת יק"א. המורים שהועסקו היו בוגרי תנועת ההשכלה, חילוניים באורח חייהם. מטרתם היתה לגדל דור עברי חדש בארץ ישראל.

א. עובד אדמה

ב. ידבר עברית, ילמד טבע, חקלאות ולשון עברית (מלחמת השפות).

לימודי הקודש הפכו "לסיפורי המקרא" כמעט ללא הכרות עם החומש.

המבוגרים במושבה התלוננו על הדחת ילדיהם מרוח ישראל סבא.

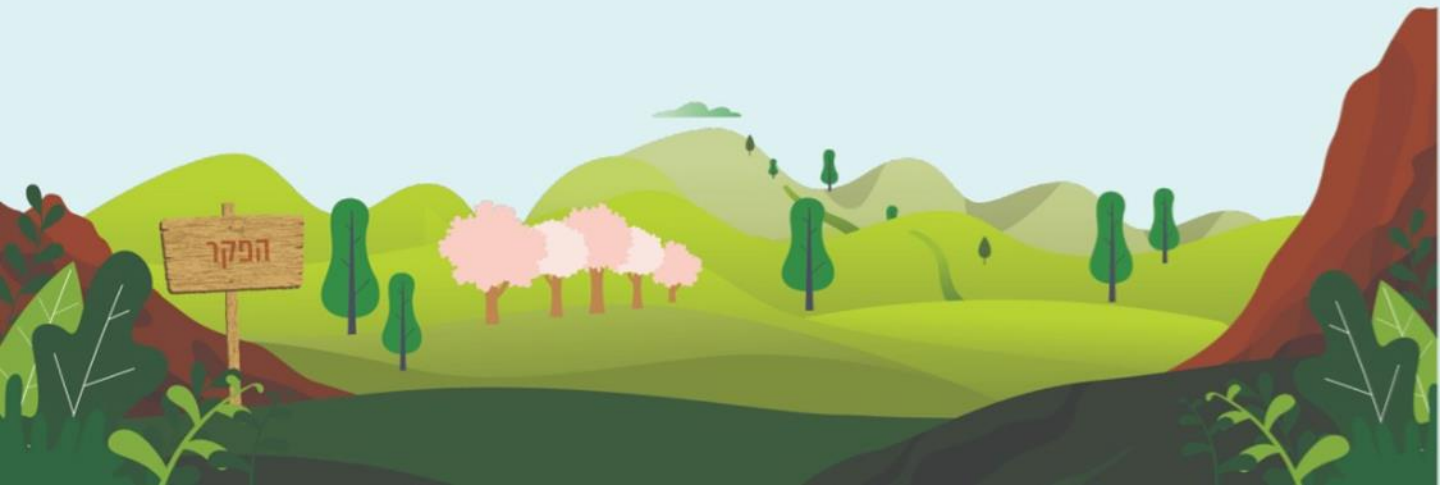
בתמונה : בית שמחה
וילקוביץ, בית הספר
הראשון במושבה
וביתו של המנהל.
צילום : זלמנסון זלר,
מתוך אתר פיקיוויקי

הפקר

דילמה

- מצד אחד בבית הספר לומדים את שפת הקודש עברית!! מנהל בית הספר אדם מכובד אשר רכש השכלה ומלמד את התלמידים מקצועות חול אשר יסייעו להם בהמשך עם ההתיישבות בארץ. מצד שני יש מעט מאד לימודי קודש. בנוה צדק הרב קוק מקים ישיבה עם לימוד מקצוע בשעות הצהריים. אחריו תלמידו וממשיך דרכו הרב נריה מקים את ישיבת כפר הרא"ה.
- האם שילוב לימודי חול יחד עם לימודי קודש הוא אילוץ הכרחי כדי שהתלמידים יוכלו 'להסתדר בחיים' או שזהו שילוב ראוי לכתחילה?

במהלך השבת התקיימו ויכוחים בין הרב קוק למנהל בית הספר, שמחה וילקומיץ.

בספר המסע עמוד 128 מתוארים הדברים: הרב קוק דיבר בידיש על הצורך בחיזוק יסודות הדת ובשמירת המצוות ותקף קשה את שיטת הלימוד. המנהל מצידו ענה לו: אתה מדבר יידיש כאן במקום קדוש מעל בימת בית הכנסת? הרב התנצל שלא דיבר בעברית והמשיך את דבריו בעברית צחה ורהוטה.

עדות חיים קלר לדברי הרב קוק: "שעל ויקומיץ וסיעתו, וכל המתימרים לדבר בשפה העברית, לדעת כי אין קודש בלא קודש קודשים. אילו לא נמצא מקום קודש הקודשים בבית המקדש לא היו ההיכל והעזרה מתקדשים בקדושתם היחיסית בתורת 'קודש' אותו הדבר ביחס לתורה שלנו, התורה היא קודש הקודשים, ובזמן שיש קודש הקודשים אז העברית היא "לשון הקודש". לכן אנחנו ודווקא אנחנו, אשר הננו דבוקים בתורה, אנחנו מקדשים את הלשון שתהא ראויה להיות לשון הקודש. אבל אם אין תורה אין קודש קודשים. וממילא אין מקום שהלשון תהיה לשון הקודש".

גם במוצאי שבת באסיפה שהיתה באכסניה, במלון שוורץ, נמשכו הויכוחים הסוערים. "בני המושבה דרשו במפגיע להושיב בבית הספר מלמדים יראים...כי הם (המורים) בעצמם אינם שומרי דת" ושוב דחה וילקומיץ את דרישתם. "הרב קוק הוסיף בהתרגשות גדולה ובדמעות והאריך בדבריו כמה גדולה היא החובה להעמיד את התחיה הלאומית על נקודות קודש ישראל לה. הכוללת את כל התורה כולה באמונה בהכרה ובמעשה, וכי הסכנה גדולה היא לכל שאיפת הישוב הארצישראלי, וכל רעיוני התחיה, מהמצב היבש הנוכחי שיש בו התבוללות גרועה מתורגמת עברית".

הרב לא פסל את הלימוד בשפה העברית אך חזר וטען כי אם לומדים בשפת הקודש חייבים ללמוד את מקצועות הקודש. בחלק מהמושבות שלח הרב מורים-רבנים שיתנו לילדי המקום תגבור תורני או שהוקם בית ספר נוסף תורני יותר.

כתלמידי החמ"ד, ב"ה, אנחנו זוכים ללמוד את מקצועות הקודש לצד מקצועות החול.

העשרה

בעיית החינוך היתה כוללת, לפניכם מאמר שפרסם הרב קוק בעיתון החבצלת. כיצד הוא רואה את החינוך של תלמידי ישראל? זהו מה הן הבעיות שעומדות לפתחו האם מערכת החינוך היום מתמודדת באותן סוגיות? הביאו דוגמאות מבית הספר שלכם.

העשרה- אגרת ק"ע על בעיות החינוך בארץ ישראל

אל עורך ה"חבצלת"

ב"ה, עה"ק יפו ת"ו, י"ד חשון תרס"ט.

עורך נכבד ואהוב, שלו' וברכה.

הנני נזקק בזה לבאר בעתונך היקר דברים אחדים, אשר אבקש מכבוד הדרתך שתשימם בו בלשוני: מטרת החינוך היא להכשיר את האדם לצורתו המתוקנת, שהנקודה המרכזית שבה היא לעשותו טוב וישר. מאז אשר החל אברהם אבינו לקרא בשם ה', היתה לנו לנחלה, כי כל מה שתהיה מושרשת בלבו של אדם יותר הקריאה בשם ה', כן יגדל טובו וישרו, ויהיה יותר מאושר לעצמו ולחברה כולה. כנסת ישראל נתיחדה מכל האומות להרים ברמה את הדגל של החלטה זאת בעולם, שהטוב והיושר של האדם היא התכלית היותר נשגבה שלו, ושהקריאה בשם ה' והשרשת ידיעה זו היא ההכשרה היותר בטוחה למגמה זו, עד שהמגמה וההכשר הנם דבר אחד ולא יתפרדו. וכאשר לתכלית השרשת הקריאה בשם ד' בלב ונפש, ביחיד ובאומה בכללה, דרוש תלמוד קבוע, משחר טל הילדות של האדם, על כן לקח מקום בראש החינוך הישראלי תלמוד תורה, - ודוקא תלמוד תורה ולא ידיעות אחרות, שאין מטרתן כי אם להכשיר את האדם למלחמת החיים, ולא לעשותו טוב וישר לפני ה' ואדם. זאת היא הדרך העתיקה, אשר בה הלכו אבותינו מעולם, ועל פי דרך זה נשמר שם ישראל בכלל, והצליחו גם עשו פרי, שיצאו מגדולי הדורות המצויינים מאורי אור בעד האומה ובעד כל העולם כולו. הכשרת האדם למלחמת החיים נחשבה בנו תמיד למדרגה השניה של צדדי החינוך, ולא עצם מטרתו. ברבות הימים עברו על ראשנו גלי הזמן, ועם ישיבתנו בארצות הגויים, אשר המטרה הראשית של חנוכם אינה כי אם ההכשרה של האדם למלחמת החיים, והדרישה של הטוב והיושר, - וק"ו הקריאה בשם ה', שהיא הבסיס שלה, - גם אחר שספגו מעט מזה אל תוכם על ידי צנורותינו, נחשבו בכל זאת לטפל נגד ההכשר אל החיים החמריים ומלחמתם, - חדר גם בנו רוח כזה. ורבים מאד הם לדאבוננו, אשר שכחו את צורת החינוך העקרית שלנו, וישכחו מבתי לימודיהם את הראשיות של מטרת היושר והטוב ואת הקריאה בשם ה' הקשורה בה, ויטביעו את חותם החינוך כולו רק על הכשרת החיים הזמניים, במלחמתם ותאותיהם. האומה בכללה חשה וגדוליה הכירו את הסכנה הצפויה מזיוף חותמנו זה. ולשם דגל מלחמה נקבע, בחזקת-יד ובמסירות-נפש, נגד כל גלי הזמן, חותם צר על בתי החינוך העתיקים, שיהיו מיוחדים רק לרוח ישראל ומטרתו המיוחדת, והטפל של מלחמת החיים יבוקש מן הצד, באופן אשר יודע כי יש הבדל בין קדש לחול. הידיעה הברורה, שנצח ישראל לא ישקר, וכי למרות כל צרכי הזמנים, המשתנים ומתחדשים, היסוד הראשי קבוע הוא ועומד: מלכות ד' וממשלתו, הכשרת האדם והאומה ללכת בדרכיו, המושפעת מהחינוך היסודי, המיוחד בלא שום שיתוף, רק לתלמוד תורה, זהו עומד לעד. "מלכותך מלכות כל עולמים, וממשלתך בכל דור ודור". מוסדות עתיקים ממין זה יש לנו בגולה על ידי רועי ישראל, גאוני וצדיקי הדורות, וביותר בארץ הקודש, - מקום-המבצר לרוח עמנו היסודי לעד, - ובהם נתפאר סלה.

גם אלה אשר החיים הכבידו עליהם את אכפם, והם מרגישים לחץ כבד ברוחם מדאגת החיים הזמניים של בניהם, והרשו להם לצרף לתכונת החינוך חול אל הקודש, אל נא ישכחו, כי צירוף זה צריך שמירה גדולה, שלא יבא הדבר לידי זיוף המטבע החינוכית שלנו בכלל, וזה צריך בכל מקום להיות משונן וניכר, ויותר מכל באה"ק, אשר בה צריך להשתכלל רוחנו העקרי, בצורתו המיוחדת לנו, השונה מכל העם אשר על פני האדמה. אל נא ישכחו, כי לא שפות זרות, לא לימודים שמגמתם היא הכשרת חומריות, יצאו ביחוד מציון, - אלא "כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים".

כשהיו דברים הללו חרותים על לבם של האחרונים הללו, נוכל בטח לקוות כי לא ירחיקו ללכת, וגם בניהם יהיו שתולים בחצרות ה', "והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו".

זאת היתה כונתי בשיחה הקטנה, אשר הבעתי אותה בעת שמחת תורתנו הדושה, בבית המדרש הגדול, להמוסד הקדוש "שערי תורה", שהראוני שהובאה בעתונך היקר. ידידו מוקיר ערכו ורוצה פועל

ידיו באהבה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק